

بر سمند خیال

(ادبیات عمومی دانشگاه ها)

۱- ابوالقاسم امیراحمدی (عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی)

مؤلفان : ۲- محمود حکم آبادی (عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی)

۳- سید علی اکبر شریعتی فر (عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی)

امیر احمدی، ابوالقاسم، ۱۳۴۳-

بر سمند خیال (ادبیات عمومی دانشگاهها) / مولفان ابوالقاسم امیر احمدی، محمود حکم آبادی، علی اکبر شریعتی فر، -- تهران: آذرخش، ۱۳۸۵.
۸، ۱۷۹ ص.

ISBN: 964-6294-95-2

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیفا.

کتابنامه: ص. [۱۷۵] - ۱۷۹.

۱. ادبیات فارسی - مجموعه ها. ۲. ادبیات فارسی - راهنمای آموزشی (عالی). ۳. نویسندگان ایرانی - الف. حکم آبادی، محمود، ۱۳۴۴ - ب. شریعتی فر، علی اکبر، ۱۳۴۵ - ج. عنوان. د. عنوان: ادبیات عمومی دانشگاهها.

۸ فا. / ۸

۴ ب ۷۶ الف / PIR ۴۰۰۵

۸۴-۲۸۷۹۲ م

کتابخانه ملی ایران

انتشارات آذرخش

نام کتاب: بر سمند خیال

مؤلفان: ابوالقاسم امیر احمدی - محمود حکم آبادی - سید علی اکبر شریعتی فر

نوبت چاپ: اول

تیراژ: ۱۵۰۰ جلد

چاپ: فرارنگ

ISBN 964-6294-95-2

شابک: ۹۶۴-۶۲۹۴-۹۵-۲

مرکز پخش: تهران - خیابان انقلاب - نبش خیابان دانشگاه

پاساژ فرشته - کتابفروشی ارس

تلفن: ۶۶۴۹۳۳۰۱ - ۶۶۴۱۷۳۴۲

۰۹۱۵۱۷۱۲۴۵۰

قیمت: ۳۳۰۰ تومان

فهرست مطالب و مندرجات

۳۲	اشعار وصفی	۱۳-۳	مقدمه
۳۲	مناظره	۱۴	بخش نخست (کلیات مسایل ادبی)
۳۲	حسب حال	۱۵	فصل یکم (آشنایی با برخی ...)
۳۳	مفاخره	۲۰	فصل دوم (آرایه های ادبی)
۳۳	نظیره	۲۷	تعریف آرایه
۳۲	نقیضه	۲۸	انواع آرایه ها
۳۴	حبسیه	۲۸	آرایه های لفظی
۳۴	ساقی نامه	۲۹	آرایه های معنوی
۳۴	اشعار محلی	۳۰	فصل سوم (انواع شعر فارسی ...)
	فصل چهارم (انواع نثر فارسی ...)	۳۰	اشعار حماسی و پهلوانی
۳۵	افسانه	۳۰	اشعار روایی و داستانی
۳۵	قصه	۳۰	اشعار غنایی
۳۶	حکایت	۳۰	اشعار مدحی
۳۶	لطیفه	۳۰	هجا، هزل و مطایبه
۳۶	مثل یا تمثیل	۳۰	شهر آشوب
۳۷	اسطوره	۳۰	اشعار تعلیمی
۳۷	مقامه	۳۰	اشعار دینی
۳۸	داستان	۳۰	مرثیه
۳۹	سفرنامه	۳۱	تهنیت
۴۰	زندگی نامه (بیوگرافی)	۳۱	شکوی (شکوایه)
۴۰	خودنوشت (اتوبیوگرافی)	۳۲	اشعار انتقادی

فصل هفتم (سبک های ...)	نمایش نامه و فیلم نامه ۴۰
سبک های شعر فارسی ۵۹	مقاله ۴۱
سبک های نثر فارسی ۶۲	نامه (رساله و مکتوب) ۴۱
بخش دوم (نظم فارسی از آغاز تا امروز)	فصل پنجم (قالب ها)
رودکی ۶۹	مثنوی ۴۳
فردوسی ۷۰	قصیده ۴۴
ابوسعید ابوالخیر ۷۲	غزل ۴۵
فرخی سیستانی ۷۳	قطعه ۴۶
منوچهری دامغانی ۷۴	رباعی ۴۶
باباطاهر همدانی ۷۵	دو بیتی ۴۷
ناصر خسرو قبادیانی ۷۶	مفرد ۴۷
مسعود سعد سلمان ۷۷	ترجیع بند ۴۸
خیام نیشابوری ۷۸	ترکیب بند ۴۹
سنایی غزنوی ۷۹	مسمط ۵۰
انوری ابیوردی ۸۰	مستزاد ۵۱
خاقانی شروانی ۸۱	چهار پاره ۵۲
نظامی گنجوی ۸۲	قالب آزاد (نیمایی) ۵۳
عطار نیشابوری ۸۴	شعر سپید ۵۳
مولوی بلخی ۸۵	فصل ششم (انواع نثر فارسی ...)
سعدی شیرازی ۸۷	نثر حماسی و پهلوانی ۵۵
فخرالدین عراقی ۸۹	نثر غنایی ۵۶
سیف فرغانی ۹۰	نثر تاریخی ۵۶
امیر خسرو دهلوی ۹۱	نثر دینی و مذهبی ۵۶
حافظ شیرازی ۹۲	نثر عرفانی ۵۶
خواجوی کرمانی ۹۳	نثر حکمی و اخلاقی ۵۷
ابن یمن فریومدی ۹۴	نثر علمی و فلسفی ۵۷
بسحق اطعمه ۹۵	تراجم احوال ۵۷
جامی ۹۶	نثر انتقادی ۵۸
وحشی بافقی ۹۷	نثر تحقیقی و ادبی ۵۸

محتشم کاشانی ۹۸	موسوی کرمارودی ۱۳۱
عرفی شیرازی ۹۹	یدا... مفتون امینی ۱۳۳
شیخ بهایی ۱۰۰	غلامحسین یوسفی ۱۳۴
کلیم کاشانی ۱۰۱	حسن حسینی ۱۳۵
صائب تبریزی ۱۰۲	بخش سوم (نثر فارسی از آغاز تا امروز)
مشتاق اصفهانی ۱۰۳	سفرنامه ی ناصر خسرو ۱۳۹
هاتف اصفهانی ۱۰۴	تاریخ بیهقی ۱۴۰
فروغی بسطامی ۱۰۵	سیاست نامه ۱۴۱
عمان سامانی ۱۰۶	قابوس نامه ۱۴۳
حکیم سبزواری ۱۰۷	کشف الاسرار و عدة الابرار ۱۴۴
پروین اعتصامی ۱۰۸	تمهیدات ۱۴۵
نظام وفا ۱۰۹	کلیله و دمنه ۱۴۶
رشید یاسمی ۱۱۰	چهار مقاله (مجمع النوادر) ۱۴۷
نیما یوشیج ۱۱۱	استرار التوحید فی مقامات ابی سعید ۱۴۸
شهریار ۱۱۳	تذکرة الاولیاء ۱۴۹
رهی معیری ۱۱۴	جوامع الحکایات و لواعع الروایات ۱۵۰
گلچین گیلانی ۱۱۵	مرزبان نامه ۱۵۱
پرویز خانلری ۱۱۶	مرصادالعباد ۱۵۲
مهدی حمیدی ۱۱۷	گلستان ۱۵۴
احمد شاملو ۱۱۸	انسان کامل ۱۵۶
فریدون مشیری ۱۲۰	رساله ی دلگشا ۱۵۷
هوشنگ ابتهاج ۱۲۱	بهارستان ۱۵۸
سیاوش کسرائی ۱۲۲	منشآت ۱۵۹
مهدی اخوان ثالث ۱۲۴	دهخدا ۱۶۰
سهراب سپهری ۱۲۶	علی شریعتی ۱۶۱
فروغ فرخزاد ۱۲۷	پیوست
نوذر پرنگ ۱۲۸	پراکنده ها ۱۶۵
محمدرضا شفیعی کدکنی ۱۲۹	واژه نامه ۱۷۱
عبدالحسین زرین کوب ۱۳۰	فهرست منابع ۱۷۵

مقدمه

با این که سخن به لطف آب است
کم گفتن هر سخن صواب است
نظامی

طرح تألیف و تدوین کتاب درسی « ادبیات عمومی » دانشگاه ها از مدت ها پیش ، خارخار ذهن و فکر پدیدآورندگان این اثر بوده است تا به حول و قوه ی الهی ، اکنون در بهترین ماه از ماه های سال - ماه میهمانی خدا - چاپ و در دسترس خوانندگان خود و عموم علاقه مندان ادب فارسی قرار گرفته است . هدف از تهیه ی این اثر ، آشنا کردن مخاطبان مخصوصاً دانشجویان دانشگاه ها با کلیات ادبی (قالب ها ، سبک ها ، آرایه ها ، انواع ادبی) و شعر و نثر فارسی است تا سطح علمی و میزان آگاهی آنان با ظرایف و مبانی ادبیات بالاتر و باعث رشد و پرورش بیش تر ذوق و قریحه ی علاقه مندان گردد .

مؤلفان این کتاب هیچ گونه ادعایی ندارند و فضل و برتری را به مصدق کلام آسمانی - السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ ، أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ - از آن عزیزانی می دانند که پیش تر ، این راه را رفته اند و خارهای مشکلات تألیف و تدوین کتب درسی را با

صبر و شکیبایی رفته اند و هادی راه ما شده اند ، اما با بضاعت مزاج □ سعی کرده ایم تا این اثر - حتی المقدور - کاستی ها و کمبودهای آثار معدود قبل از خود را برطرف سازد و شمع گونه ای باشد فرا راه آیندگان . - یَعُونَهُ وَ كَرَّمَهُ -

سعی و تلاش ما بر این بوده است تا در این مسوده ی در نهایت روانی و اختصار :
(الف) دانشجویان و علاقه مندان به ادب فارسی با اصطلاحات و واژگان کلیدی - که در فهم بهتر شعر و نثر فارسی دخیل و مؤثر است - آشنا شوند .

(ب) ظرایف زیبایی آفرین ادب فارسی (آرایه های بدیعی) را دریابند .

(پ) به ساختار و قالب های شعر و نثر اشراف پیدا کنند .

(ت) با بهترین نمونه های آثار منظوم و منثور این مرز پرگهر آشنا و مانوس شوند
(ث) و سرانجام با مطالعه برخی ابیات و عبارات زیبا و فصیح که بعضاً به صورت مثل سایر در آمده و گویندگان آن ها مشخص و معلوم نیست ، به شکوه و والایی زبان فارسی بیش تر پی ببرند .

و اما درباره ی این مجموعه :

- کتاب حاضر در سه بخش و یک پیوست به توضیح و تبیین مطالب اشاره شده در فوق پرداخته است .

- رسم الخط پیشنهادی مؤلفان مبتنی بر شیوه ی جدانویسی است تا دانشجویان در خواندن و فهم بهتر متون کم تر دچار مشکل شوند و نیز به کمک حرکت گذاری و رعایت علایم نگارشی و اصول ویرایش ناهمواری های راه مطالعه را هموار کرده ایم تا مبتدیان را به کار آید و زیبایی نگار نوشته را بیفزاید .

- سعی کرده ایم حجم کتاب به اندازه ای باشد که در یک نیم سال درسی - تمام و کمال - تدریس شود و دانشجویان از تمامی مطالب آن بهره مند شوند .

- واژه های دشوار در پایان کتاب در قسمت « واژه نامه » ، معنی شده است .

- مثال ها و شواهد شعری و متون برگزیده ، غالباً بدیع است و بعضاً برای اولین بار در این اثر انتخاب و درج شده است .

در خاتمه از همه ی خوانندگان و متخصصان و اهل فن ، خاضعانه و خاشعانه
خواستاریم تا با نظری کریمانه به کاستی ها و ضعف ها بنگرند و معایب را به آدرس
ناشر محترم ارسال کرده ، تا در چاپ های بعدی لحاظ شود.

به مصداق - وَ مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمَخْلُوقَ ، لَمْ يَشْكُرِ الْخَالِقَ - بر خود فرض می دانیم
تا از جناب آقای علی اکبر دولت آبادی مدیر محترم انتشارات کمال تشکر را داشته
باشیم که چاپ این کتاب را بر عهده گرفتند و همیشه مشوق ما بودند .

از تایبست محترم ، سرکار خانم فرزانه پویان که با تلاش بسیار و صرف وقت
فراوان و در کمال صبر و شکیبایی به تایپ مطالب پرداختند ، سپاسگزاریم .

و من الله التوفیق

مؤلفان

(پاییز ۱۳۸۴)